

БӨЛІМ: ТӘРБИЕ САҒАТЫ

«Студенттер арасындағы құқық бұзушылықтың алдын алу»ЖАРИЯЛАНДЫ
14.12.2020СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/84231/>

Мақсаты: оқушылардың құқықтық сауаттылығын арттырып, құқық бұзушылық және қылмыс белгілерімен, түрлерімен таныстыру, жасөспірімдердің құқықтары мен міндеттерімен таныстыру. Қоғамның заңдары мен нормаларын орындауға, құқықтары біліп оны құрметтеуге тәрбиелеу.

Көрнекілігі: қанатты сөздер, техникалық құралдар

Жүру барысы:

Кіріспе сөз.

- ҚР әкімшілік құқығының түсінігі және оның мәні;
- Әкімшілік құқықтың субъектілері;
- Әкімшілік жауаптылық;
- Әкімшілік жаза мәні, мақсаттары және түрлері.

Презентация: «Жасөспірімдер арасындағы құқықбұзушылықтың алдын алу».

«Жасөспірімдер арасындағы құқықбұзушылық» жайында бейнефильм.

Мұғалім: Құрметті ұстаздар мен студенттер! Мемлекетіміздің ата Заңының 1 – бабында Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырылды. «Оның басты қазынасы – адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары» деген қастерлі сөзді кіргізген. Бүгінгі құқықтық мемлекет құрамыз деген заманда әрбір адам өз құқықтарын жете біліп, жалпы заң білімі саласынан мағлұмат алғаны дұрыс. Заңды аттамай, тура жолмен жүріп, еліне адал қызмет еткен азамат қана мұратына жетеді. Сондықтан заңды білу – заман талабы.

«Жасөспірімдер арасындағы құқықбұзушылықтың алдын алу» атты ашық тәрбие сағатымызға қош келдіңіздер!

Бүгін бізде қонақта ауылдық кәмелетке толмаған жасөспірімдер инспекторы.

1. «Сенің құқығың» — баптарды еске түсірейік.

Біздің елімізде адам құқықтары Ата Заңымыз – Қазақстан Республикасының Конституциясында көрініс тапқан. Ол 9 бөлім, 98 баптан тұрады. Оның екінші бөлімінің 30 бабы құқыққа арналған.

1.2. «Сенің құқығың!»

14-бап

1. Заң мен сот алдында жұрттың бәрі тең.
2. Тегіне, әлеуметтік, лауазымдық және мүліктік жағдайына, жынысына, нәсіліне, ұлтына, тіліне, дінге көзқарасына, нанымына, тұрғылықты жеріне байланысты немесе кез келген өзге жағдаяттар бойынша ешкімді ешқандай кемсітуге болмайды.

15-бап

1. Әркімнің өмір сүруге құқығы бар.
2. Ешкімнің өз бетінше адам өмірін қиюға хақысы жоқ. Өлім жазасы адамдардың қаза болуымен байланысты террористік қылмыстар жасағаны үшін, сондай-ақ соғыс уақытында ерекше ауыр қылмыстар жасағаны үшін ең ауыр жаза ретінде заңмен белгіленеді, ондай жазаға кесілген адамның кешірім жасау туралы өтініш ету хақы бар.

16-бап

1. Әркім өзінің жеке басының бостандығына құқығы бар.
2. Заңда көзделген реттерде ғана және тек қана соттың санкциясымен тұтқындауға және қамауда ұстауға болады, тұтқындалған адамға шағымдану құқығы беріледі. Соттың санкциясынсыз адамды жетпіс екі сағаттан аспайтын мерзімге ұстауға болады.
3. Ұсталған, тұтқындалған, қылмыс жасады деп айып тағылған әрбір адам сол ұсталған, тұтқындалған немесе айып тағылған кезден бастап адвокаттың (қорғаушының) көмегін пайдалануға құқылы.

17-бап

1. Адамның қадір-қасиетіне қол сұғылмайды.
2. Ешкімді азаптауға, оған зорлық-зомбылық жасауға, басқадай қатыгездік немесе адамдық қадір-қасиетін қорлайтындай жәбір көрсетуге не жазалауға болмайды.

19-бап

1. Әркім өзінің қай ұлтқа, қай партияға және қай дінге жататынын өзі анықтауға және оны көрсету — көрсетпеуге хақылы.
2. Әркімнің ана тілі мен төл мәдениетін пайдалануға, қарым — қатынас, тәрбие, оқу және шығармашылық тілін еркін таңдап алуға құқығы бар.

22-бап

1. Әркімнің ар — ождан бостандығына құқығы бар.
2. Ар-ождан бостандығы құқығын жүзеге асыру жалпы адамдық және азаматтық құқықтар мен мемлекет алдындағы міндеттерге байланысты болмауға немесе оларды шектемеуге тиіс.

25-бап

1. Тұрғын үйге қол сұғылмайды. Соттың шешімінсіз тұрғын үйден айыруға жол берілмейді. Тұрғын үйге басып кіруге, оны тексеруге және тінтуге заңмен белгіленген реттер мен тәртіп бойынша ғана жол беріледі.
2. Қазақстан Республикасында азаматтарды тұрғын үймен қамтамасыз ету үшін жағдайлар жасалады. Заңда көрсетілген санаттағы мұқтаж азаматтарға тұрғын үй заңмен белгіленген нормаларға сәйкес мемлекеттік тұрғын үй қорларынан олардың

шама-шарқы көтеретін ақыға беріледі.

Презентация: «Студенттік ортадағы құқық бұзушылықтың алдын алу».

Жасөспірімдер арасында қылмыстық істердің көбею себептері:

Отбасындағы ақау тәрбие;Ø

Отбасындағы материалдық әл-ауқаты;Ø

жұмыссыздық;Ø

баланың бос уақытының шамадан тыс мол болуы;Ø

ата-ана тарапынан бақылаусыз қалуы;Ø

мінез-құлқының ауытқушылығы;Ø

Рухани құлазуы;Ø

2. Әкімшілік құқық туралы жалпы түсінік.

Әкімшілік құқық жөнінде жалпы түсінік бере кетсек.

Әкімшілік құқық – ол мемлекеттік басқарудағы қоғамдық қатынастарды реттейтін және әкімшілік құқық бұзушылық жасағаны үшін жауаптылықты белгілейтін ҚРның қолданыстағы құқығының саласы. Презентацияға назар аударыңыздар.

Презентация: «Әкімшілік құқық»

3. Сенің құқығың – менің құқығым. Бұл кезеңде оқушылар әкімшілік құқық жөнінде айтып өтеді. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы Қазақстан Республикасының кодексі 2001 жылы қаңтардың 30 күні қолданысқа енгізілген, ал 2012 жылы сәуірдің 27 күні өзгерістер мен толықтырулармен берілген. Жалпы бұл заң 44 тараудан 733 баптан тұрады.

1-оқушы:

1-бап. Қазақстан Республикасының әкімшілік құқық бұзушылық туралы заңдары

1. Қазақстан Республикасының әкімшілік құқық бұзушылық туралы заңдары Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы осы кодексінен тұрады. Әкімшілік жауаптылықты көздейтін өзге заңдар осы Кодекске олар енгізілгеннен кейін ғана қолданылуға тиіс.

4-бап. Қазақстан Республикасының әкімшілік құқық бұзушылық үшін жауаптылық туралы заңдарының кеңістік жағынан қолданылуы

1. Қазақстан Республикасының аумағында әкімшілік құқық бұзушылық жасаған адам осы Кодекс бойынша жауаптылыққа тартылуға тиіс.

2. Қазақстан Республикасының аумағында басталған немесе жалғасқан, не аяқталған әрекет Қазақстан Республикасының аумағында жасалған әкімшілік құқық бұзушылық болып танылады. Осы Кодекстің күші Қазақстан Республикасының континенттік қайраңында және айрықша экономикалық аймағында жасалған әкімшілік құқық бұзушылыққа да қолданылады.

3. Қазақстан Республикасының портына тіркелген және Қазақстан Республикасының шегінен тыс ашық суда немесе әуе кеңістігінде жүрген кемеде әкімшілік құқық бұзушылық жасаған адам, егер Қазақстан Республикасының халықаралық шартымен өзгеше көзделмесе, осы Кодекс бойынша әкімшілік жауаптылықта болуға тиіс. Тұрған

жеріне қарамастан, Қазақстан Республикасының әскери кемесінде немесе әскери әуе кемесінде әкімшілік құқық бұзушылық жасаған адам да осы Кодекс бойынша әкімшілік жауаптылықта болады.

4. Шет мемлекеттердің дипломатиялық өкілдері және қорғанышты пайдаланатын өзге де шетел азаматтары Қазақстан Республикасының аумағында құқық бұзушылық жасаған жағдайда, осы адамдардың әкімшілік жауаптылығы туралы мәселе халықаралық құқық нормаларына сәйкес шешіледі.

13-бап. Кінә принципі

1. Жеке адам тек кінәсі анықталған құқық бұзушылықтары үшін ғана әкімшілік жауаптылықта болуға тиіс. Жеке адамның кінәсіздіктен келтірген залалы үшін объективті кінә тағуға, яғни әкімшілік жауаптылыққа тартуға жол берілмейді.

2. Қасақана немесе абайсыз әрекет жасаған жеке адам әкімшілік құқық бұзушылық жасауда кінәлі деп танылады.

3-оқушы:

18-бап. Жеке өмірге қол сұқпаушылық

Жеке өмір, жеке бастың және отбасының құпиясы заңның қорғауында болады. Әркімнің жеке салымдар мен жинақ ақша, хат жазысу, телефонмен сөйлесу, поштамен, телеграф арқылы және өзге хабарламалар алысу құпиясына құқығы бар. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жүргізу барысында осы құқықтарды шектеуге тек заңмен тікелей белгіленген жағдайларда және тәртіппен жол беріледі.

32-бап. Жеке адамның әкімшілік жауаптылығы туындайтын жасы

Әкімшілік құқық бұзушылық жасаған кезде он алты жасқа толған жеке адам әкімшілік жауаптылықта болуға тиіс.

45-бап. Әкімшілік жазалардың түрлері

1. Әкімшілік құқық бұзушылық жасағаны үшін жеке адамға мынадай әкімшілік жазалар қолданылуы мүмкін:

- 1) ескерту жасау;
- 2) әкімшілік айыппұл салу;
- 3) әкімшілік құқық бұзушылықты жасау құралы не нысанасы болған затты өтемін төлеп алып қою;
- 4) әкімшілік құқық бұзушылықты жасау құралы не нысанасы болған затты, сол сияқты әкімшілік құқық бұзушылық жасау салдарынан алынған мүлікті тәркілеу;
- 5) арнаулы құқықтан айыру;
- 6) лицензиядан, арнаулы рұқсаттан, біліктілік аттестатынан (куәліктен) айыру немесе қызметтің белгілі бір түріне не белгілі бір іс-әрекеттер жасауға оның қолданылуын тоқтата тұру, оның ішінде тізілімнен алып тастау;
- 7) жеке кәсіпкердің қызметін тоқтата тұру немесе оған тыйым салу;
- 8) заңсыз салынып жатқан немесе салынған құрылысты мәжбүрлеп бұзып тастау;
- 9) әкімшілік қамауға алу;

10) шетелдікті немесе азаматтығы жоқ адамды Қазақстан Республикасының шегінен әкімшілік жолмен кетіру.

2. Әкімшілік құқық бұзушылық жасағаны үшін заңды тұлғаларға осы баптың бірінші бөлігінің 1)-6), 8) тармақшаларында аталған әкімшілік жазалар, сондай-ақ заңды тұлғаның қызметін немесе қызметінің жекелеген түрлерін тоқтата тұру немесе оған тыйым салу қолданылуы мүмкін.

47-бап. Ескерту

Ескерту әкімшілік жаза қолдануға уәкілетті органның (лауазымды адамның) жасалған құқық бұзушылыққа ресми түрде теріс баға беруінен және жеке немесе заңды тұлғаны құқыққа қарсы мінез-құлыққа жол беруге болмайтындығы туралы сақтандырудан тұрады. Ескерту жазбаша түрде жасалады.

696-бап. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулының заңды күшіне енуі

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулы:

- 1) әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулы, егер оған шағым берілмесе немесе наразылық келтірілмесе, шағым беру үшін белгіленген мерзім біткеннен кейін;
- 2) шағым, наразылық бойынша ұйғарым шығарылғаннан кейін дереу, сондай-ақ осы Кодекстің 664-бабында көзделген жағдайда қаулы шығарылғаннан кейін заңды күшіне енеді.

1. «Тығырықтан шығар жол қайсы» (ситуациялық жағдайды шешу)

336-1-бап. Жекелеген қоғамдық орындарда темекі шегуге тыйым салуды бұзу

2. Көкейде жүрген сауал (сұрақ-жауап)

Колледж психологына мынадай сұрақтар қойсақ:

1. Кәмелетке толмаған колледждегі «қиын» балалар туралы не айтар едіңіз?
2. Тобымыздағы ішкі тіркеуде тұрған оқушылардың мінез-құлқын қалай бағалар едіңіз? Оның кейбір іс- әрекеттерінен ауытқушылық байқалмайма?

Колледжіміздің директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасарына бірер сауалдар қойсақ.

1. Колледждің ішкі ережесі жөнінде айта кетсеңіз?
2. Оқушылар колледж ішкі ережесін қай деңгейде сақтап жүр және ішкі ережесін сақтамайтын оқушыларға қандай шаралар қолданылады?
3. Колледж ішкі ережесін сақтамайтын оқушыларға қандай шаралар қолданады, оны болдырмаудың жолдары қандай?

Қысқа да тұжырымды ой-пікірлеріңізді ортаға салсаңыздар (оқушылар да өз пікірлерін ортаға салады).

Егіндібұлақ селолық бөлімшенің инспекторы.

1. Жастар арасындағы қылмысты азайту үшін не істеу керек?
2. Алматы қаласы бойынша жасөспірімдердің арасында қандай құқық бұзушылықтың түрлері көп таралған?
3. Қылмыс жасағаны үшін жасөспірімдерге қандай жазалар қолданылады?
4. Кәмелеттік жасқа толмаған жасөспірімдерді жазалаудың ерекшеліктері туралы айтып

өтсенніз ?

5. Жас өспірімдер көбіне қандай қылмыс түрлерін жасайды?

6. Неге барлық заң бұзушылыққа жас өспірімдер 16 жастан , ал кейбір заңбұзушылыққа 14 жастан жауапкершілікке тартылады?

7. Арнайы қызметкерлерді жалған шақырған жағдайда қандай шара қолданады?

8. Қазіргі уақытта жасөспірімдердің түнде көшеге шығуы кездеседі. Осыған қандай шаралар қолданасыздар?

Колледж бен жанұяда жақсы қасиеттерді бойға сіңіріп, тәрбиелі, мәдениетті, білімді адам болуға ұмтылуымыз керек. Құқықтық сауатсыздық, яғни өз құқы мен міндетін білмей, басқаның құқын сыйламаудың кесірінен көптеген келеңсіз жағдайларға кезігіп отырмыз. Осы орайда қылмыстың қоғамдағы зияны мен адам тағдырын адастыратын іс екенін әрқайсымыз жете түсінуге тиіспіз. Олай болса құқықтық тәрбие мен құқықтық мәдениетті санаға сіңіріп, өзімізді және қасымыздағы адамдардың жеке басын қадірлеп, құрметтейік.

Өмірің болсын десең сенің сәнді

Ойланып, айналаңа қара мәнді.

Адам бол! Білімі тасқан, өнері асқан

Өзіңе сүйсіндірер басқа жанды.

Салауатты мақсатың — өмір сүру,

Өмірдің мағынасын керек білу.

Ішімдік, нашақорлық сенің жауың

Пайдасы сол – бұл жолдан аулақ жүру.

Мен жігіт 15-30 арасында,

Бұл шақта көп бересі, аласымда.

Жан жағым толған мақсат, толған таңдау,

Алайын анасын ба, мынасын ба,

— деп арқалы ақын Сұлтанмахмұт Торайғыров жырлағандай болашақта шалыс қадам баспай, өз өмірлеріне жауап беретін ата-анасының емес бүкіл алаштың азаматтары болады деген сеніммен бүгінгі тәрбие сағатымызды аяқтаймыз.